

Жижома О. О.

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Жижома О. В.

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

АНТРОПОНІМІКОН СІЛ ЗАХАРІВКА ТА СТАРОДУБІВКА МАНГУШЬСЬКОГО РАЙОНУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ (ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Дана стаття є логічним продовженням попереднього дослідження, присвяченого основним шляхам походження прізвищ Приазов'я з урахуванням особливостей заселення місцевого регіону. Запропонований аналіз зумовлений потребою комплексного вивчення антропонімічної спадщини, яка є невід'ємною частиною лексичної системи національної мови, оскільки містить у собі матеріальний, культурний та історичний досвід спільноти, в якій виникає й використовується. Розвідка порушує питання, пов'язані із структурно-семантичною природою українських прізвищ, власних імен і прізвищевих назв зазначених населених пунктів, звертається увага не лише на лінгвістичну, а й на історичну, культурну та соціальну складову. Цей вихід за межі мовознавства зумовлений екстралінгвістичними факторами і надає можливість провести більш повний аналіз, звернути увагу на специфіку номінацій та традиції найменування людей.

У даному дослідженні звернено окрему увагу на лексичну базу прізвищ, здійснено їх лексико-семантичний аналіз, приділено увагу ролі різних класів онімної та апелятивної лексики у формуванні прізвищ, зокрема, виділено дві групи: прізвища, що виникли на основі церковно-християнських та давньослов'янських автохтонних імен і прізвища відапелятивного характеру, що вказують на професію, соціальну належність, походження, фізичні особливості першого носія прізвища..

Подано коротку інформацію щодо вибору імен у певні історичні періоди життя сіл. Проаналізовано особливості вживання, природу прізвищевих назв, як додаткових неофіційних імен – вторинних номінацій, із зазначенням їх диференційних ознак: локальності, своєрідної корпоративності, специфічної семантики, яку формують сама номінація, мотивації, деривації, конотативні й асоціативні зв'язки. Предметом зацікавлення стала й онімична функція прізвищевих назв, їх експресивна, емоційна та оцінна природа, порушується питання реалізації комплексу сем прізвищевих назв у випадку їх функціонування у мовленнєвому просторі, звертається увага на те, як через асоціації відбувається припорошення конотативними та імпліцитними семами. З'ясовується реалізація подібної семної структури в межах мікроантропоніма.

Ключові слова: антропонімія, прізвища, прізвищеві назви, семантика, апелятив, мотивація.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що антропоніми – це не тільки спадкова назва для ідентифікації особи як члена певного роду, а й джерело інформації про історію роду, історію нації, до котрої належить людина. Зокрема, прізвища які формувалися протягом багатьох років під впливом різноманітних географічних, соціальних, релігійних факторів, містять частинку народної традиції, яка є маркером мови, історії та етнографічної особливості різних регіонів України, це своєрідний родовий код, ми повинні

його шанувати, оберігати, не тільки передавати своїм майбутнім поколінням, а й прославляти. Вивчення історії рідного краю та процесу формування прізвищ, імен, прізвищевих назв вимагає глибокого аналізу, включаючи вивчення структурно-словотвірних особливостей, семантичної природи їх виникнення та виявлення ментальних рис українців, які відображені в антропонімах, особливо відапелятивних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню вивчення антропонімії, зокрема її істо-

ричному етимологічному та лінгвістичному аналізу було присвячено низку ґрунтовних розвідок, зокрема Ю. Редька, П. Чучки, М. Худаша, Я. Дзири, С. Бевзенка, Р. Осташа, Ю. Новикової, В. Познанської, Ю. Карпенка, І. Фаріон та ін. Незважаючи на таку велику кількість наукових праць, дана проблема не втрачає своєї актуальності й понині, оскільки витання вивчення антропонімікону конкретних населених пунктів, мешканцями яких є етнічні українці, залишається відкритим й надзвичайно цікавим.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження антропонімікону зазначених населених пунктів, зокрема їх лексико-семантичний аналіз, роль у мовній та культурній спадщині Донеччини.

Виклад основного матеріалу. Посилений інтерес до проблем антропонімії зумовлений насамперед тим, що власні імена з огляду на їх функціонування та розвиток володіють порівняно із іншими лексема значно більшим потенціалом віддзеркалювати в свідомості соціуму різні періоди його життя. Увага до системи власних імен зумовлюється їх особливим статусом, оскільки, з одного боку, вони розвиваються відповідно до мовних законів, а з іншого, – є носіями етнографічної, соціокультурної та історичної компоненти. Аналіз антропонімічних назв (імен, прізвищ, прізвиськ), як правило, здійснюється із врахуванням чисельності їх носіїв, особливості походження, семантико-словотвірної природи, яку можна розглядати виключно як значення, що стосується іменування конкретних осіб без прив'язки до їхніх характеристик чи властивостей. При аналізі будь-якого слова важливо акцентувати увагу на вивченні твірної основа, що є джерелом відповідної інформації виникнення та походження антропоніма. При такому підході можна виявити, чим займався перший із роду, де він жив, звідки походив. Також твірна основа може вказувати на часові межі, якісь особисті характеристики, за якими було надано даній особі ім'я, прізвище чи прізвисько. Дослідження антропонімікону конкретного населеного місця природно почати з його історії.

Історія села Стародубівка бере свій початок з 1830 року. Після завершення російсько-турецької війни 1828–1829 років задунайських козаків Окремого запорізького війська, яке у 1832 році було реорганізовано в Азовське козацьке військо, царська влада переселила на узбережжя Азовського моря, саме тоді там і виникли станиці: Нікольська, Покровська, Стародубівська,

Новоспасівська та Петровська. Через два десятиліття після заснування Азовського козацтва в цих поселеннях проживало близько 9,5 тисяч осіб. Село Стародубівка було станицею Стародубівською в Азовському козацькому війську в 1831–1864 роках. До 1920 року мало назву Каротиш, бо розташовувалося на березі річки Каротиш. А вже після приходу радянської влади село було перейменовано на Стародубівка. В 1865 році Азовське козацтво було ліквідовано і відтоді були сформовані волості.

Село Захарівка було засновано значно раніше, приблизно у 1805 році. Назва села, ймовірно, походить не від імені козака Захара, а від назви фортеці Захарівської, яка знаходилася недалеко від поселення. Раніше ця фортеця слугувала для захисту від Кримського ханства. Після того, як такої потреби не стало, козаки поселилися поруч із фортецею і дали поселенню назву Захарівка. З історичних джерел відомо про Темрюцьку волость, яка складалася з 2 поселень і 2 сільських громад. Саме в цю волость у 1886 році і входило село Захарівка, у якому на той час налічувалося 1341 осіб, а от у селі Стародубівка проживало приблизно 934 особи. Хоча з роками територія поселень збільшувалася, населення знижувалося через різні причини (багато людей загинуло за часів голодомору тридцятих років минулого століття, Другої Світової війни). На 2001 рік за переписом населення в селі Захарівка налічувалося вже 660 осіб, а в селі Стародубівка 788 осіб.

Імена людей містять культурну складову і надзвичайно прив'язані до екстралінгвістичного культурного контексту. Українська ономастика тісно пов'язана з етнографією, адже прізвища, імена людей, прізвищеві назви, топонімічні назви є віддзеркаленням традицій, умов життя, вірувань народу в різні часи, тому образ, закладений в основу власних назв, індивідуальний і неповторний, містить цінну інформацію і завжди буде привертати увагу дослідників.

Дослідження антропонімікону зазначених населених пунктів доречно розпочати з прізвищ, які демонструють різноманіття словотворчих засобів та національних маркерів, що лягли в основу їх формування. Попри проведений раніше семантико-словотвірний аналіз [1], інтерес до природи прізвищ, які мають свої означення, паралелі щодо національної приналежності, роду занять, особливості зовнішнього виду та рис характеру не послаблюється. Більшу частину прізвищ становлять деривати, утворені на основі патронімічних назв, тобто на базі імені

голови родини, батька або діда. Матеріали здійсненого дослідження дозволяють здійснити поділ прізвищ на дві групи. До першої увійшли патроніми, утворені від особових імен грецького, давньоєврейського, латинського, слов'янського, молдавського походження переважно із суфіксами **-енк(о), -к(о), -юк/-ук** (переважна кількість), що привносили значення «син особи, названої мотивуючою основою»: *Аниченко, Антоненко, Борисенко, Василенко, Герасименко, Грищенко, Давиденко, Демиденко, Демченко, Єфременко, Захаренко, Капітоненко, Костенко, Костюк, Кузьменко, Павленко, Пасько, Пащенко, Савалюк, Савченко, Симоненко, Тараненко, Тищенко, Харченко, Чіканенко, Шевченко, Фесенко, Яковенко, Яшко(в)*. Друга група представлена прізвищами, в основі яких лежить певна характеристика, відповідно до якої їх можна поділити на: 1) прізвища, утворені від прізвиськ (розмежовуються на семантичні групи, що характеризують зовнішність, риси характеру, поведінку, місце проживання, соціальний статус тощо): *Безпартотчий, Бутенко, Грошко, Кармазин, Німич, Приходько, Рожко, Рожченко, Руденко, Сухоносенко, Сушко, Убийкін*; 2) прізвища, утворені за родом діяльності батька, що надає нам можливість прослідкувати соціально-економічну динаміку розвитку цього регіону: *Білоконь, Гридасов, Коваленко, Кравчук, Кушнір, Радохліб, Ситник, Телиця, Телятник, Чеботар, Чобіток, Школик* 3) прізвища, що вказують на місце проживання засновника роду: *Долинський, Нагорний, Підтинний, Пінчук*, 4) прізвища, що вказують на походження: *Литвиненко, Лях, Московченко*; 5) прізвища, основа яких пов'язана зі світом фауни, і які прямо вказують на поведінкові особливості або зовнішні характеристики конкретних тварин, птахів, комах їх носія: *Вовк, Заєць, Кукуріка, Воронін, Білоконь*. Основою для утворення подібних прізвищ могли слугувати первісні прізвиська, закріплені за окремою особою або навіть цілим родом, коли ще не було офіційних прізвищ. Прізвиська надавалися як за позитивними, так і негативними ознаками і найчастіше мали насмішуватий характер. Але пройшли часи, вони вкоренилися як родові прізвища і передаються вже нащадкам від покоління до покоління. Аналіз лексико-семантичних підгруп засвідчує продуктивність утворення прізвищ, в основі яких лежать різні зовнішні характеристики першого носія конкретного антропоніма, що наочно підкреслював якісь фізіологічні особливості (при цьому міг застосовуватися метоніміч-

ний прийом), поведінкові риси позитивного чи негативного характеру.

Зазначені прізвища наочно підтверджують той факт, що попри заселення Приазов'я представниками різних національностей, в українських селах переважну кількість складали все ж таки етнічні українці, переселенці з Полтавської та Чернігівської губерній.

Не менш цікавим є й аналіз власних імен даної місцевості з огляду їх популярності й варіативності в період з кінця XIX до початку XXI століття. Оскільки ще з давніх часів питання номінації особи було важливою складовою життя соціуму, тому в різних наукових розвідках, починаючи з античного періоду, знаходимо інформацію не лише філософського, й соціокультурного характеру стосовно природи власних імен. Відомо, що іменам надавали більшого сенсу, аніж тепер, оскільки вірили в силу імені, у те, що воно може впливати на долю людини, керувати нею: стати джерелом сили або ж, навпаки, нещастя. Окрім того, ім'я – це ще й соціальний маркер, за яким можна було встановити приналежність його носія, час народження, національність тощо, ім'я – це й певний орієнтир у часі. Внаслідок демократизації суспільного життя, історичні традиції забувалися, а процес називання перетворювався для багатьох на юридичну формальність. Аналіз власних імен людей, активність їх використання в названих селах з кінця XIX століття до наших днів засвідчує, що кожне окреме ім'я – це, безумовно, лексична одиниця, яка розвивається за законами мови, але є й маркером історичних, етнолінгвістичних, географічних та соціологічних особливостей, врахування яких допоможуть з'ясувати як специфіку об'єктів номінації, так і традиції їх найменування. Аналіз власних імен має враховувати низку аспектів: традиції і звичаї населення даного регіону, індивідуальні образи, закладені в основу імен тощо. Використання в живому усному мовленні різних варіантів того чи іншого імені може надати цінну інформацію щодо реалій, традицій, культурно-побутових умов життя, контактів з представниками інших народів тощо. Також слід враховувати й низку екстралінгвістичних факторів: фонетичні та морфологічні закономірності, діалектні властивості, особливості виникнення власних назв, їх зміни під впливом історичних та соціальних причин, адже «знаність імен і особливо прізвищ зумовлюється передусім не їх частотністю, а їх денотатною наповненістю» [2, с. 307]. Досліджуючи історію закономірностей переваги тих чи інших імен конкретних населе-

них пунктів можна простежити розвиток і зміни способів найменування, зміну форм імен, моду на них. Зміна моди на імена є очевидною, і якщо на початку минулого століття серед імен, якими називали представників чоловічої статті були: *Пилип* (від. гр. – який любить коней), *Гаврило* (від. гр. – моя міць – Бог), *Корній* (Корнелій, Корнило – від лат. *rig*), *Кіндрат* (від. гр. – широкоплечий), *Терентій* (ймовірно, від лат. *терти*), *Григорій* (від. гр. – не сплю, пильную), *Василь* (від. гр. – цар), *Афоня*, *Ахванасій*, *Офан* (Афон, Афоній – від. гр. щедрий, багатий), *Онисько* (Онисій, Онисим – від. гр. користь), *Спиридон* (Свирид – від. гр. кошик), *Єрофей* (Єрофій, від. гр. – освячений Богом), *Юхим* (від. гр. – благочестивий, священний), *Улас*, *Влас* (Власій – від. гр. кривоногий, простий, грубий), *Яків* (від. д.-євр. що йде по п'ятах), *Ілля* (від. д.-євр. – мій Бог – Ягве), *Лазар* (від. д.-євр. Божа допомога), *Тимофій* (від. гр. – честь), *Гурій* (д.-євр. – молодий лев) і, відповідно, жіночої: *Мелашка*, (Меланія, Меланка – чорна, темна), *Варка* (Варвара – гр. чужинка), *Єлисавета* (Єлизавета, Лисавета – від. д.-євр. «Богом клянусь»), *Фекла* (Векла), *Уляна*, *Марія* (від. д.-євр. чинити опір), *Федора* (від. чоловічого імені Федір – з гр. Божий дар), *Параска* (Парасковія, Параскева – від. гр. п'ятниця), *Палажка* (Пелагея – від. гр. морський), *Ганнушка* (Ганна, Анна), *Мотря* (Мотрона – поважна заміжня жінка), *Пистина* (Єпистина – з гр. знання, уміння), *Фрося* (Єфросинія від чоловічого імені Єфросим), *Віра* (від. слов. апелятива віра), *Груня* (Агрипина, Горпина – від лат. чоловічого імені, за легендою той, хто народився вперед ногами), *Устя* (Устина – від. чол. Устин, Устим, лат. справедливий), *Фіона* (Феона, Феонія від. гр. – думка, розум Бога), *Оксана*, *Оксінія*, *Ксеня* (Оксана – від. гр. гостинна), *Катерина* (від. гр. – чистий), *Кулина* (Кулина – від. гр. орлина), *Василина* (від. чоловічого імені Василь – з гр. цар), *Векла* (Фекла, Текля – від. гр. слава), *Тетяна* (від. гр. установлюю, призначаю), *Харитина*, *Феня* (Феодосія, Федосія – від. чол. Феодосій, від. гр. Божий дар), *Зоя* (від. гр. життя), *Лукера* (Лукерія, Гликерія від. чол. Гликерій солодкий), *Агафія* (Гафія, Гафа – від. гр. люблю), *Дора* (як варіант імен Дорофея, Федора – від. д. гр. дар, дарунок), *Лукина* (від. чол. Лука, з гр. світлий), *Наталка* (Наталія, Наталя з гр. – надія), *Файна* (з гр. – осяйна), *Серафима* (Фіма, Сіма – від. чол. Серафим, з д.-євр. – вогненний, полум'яний), *Нюра* (Ганна, Анна – від. д.-євр. виявляти ласку), *Тайсія* (від. гр. – яка належить Ісиді – єгипетській богині), *Явдошка* (Євдо-

кія – від. гр. благовоління), то вже пізніші часи подібні імена скоріше екзотика, аніж норма, порівняємо: *Олександр*, *Олексій*, *Михайло*, *Іван*, *Микола*, *Петро*, *Володимир*, *Вадим*, *Валентин*, *Віктор*, *Сергій*, *Юрій*, *Віталій*, *Дмитро*, *Едуард* та *Юлія*, *Світлана*, *Тетяна*, *Ольга*, *Наталя*, *Райса*, *Валентина*, *Лідія*, *Людмила*, *Любов*, *Лариса*, *Марина*. Причини такого явища можуть бути різними, бо на початку ХХ століття у селах проживало на порядок більше людей, надання того чи іншого імені дитині могло бути спричинене культурним та міфологічним спадком, сімейними традиціями та прикметами, натомість, в пізніші часи внаслідок політичних та ідеологічних чинників, а також через бажання зменшити вплив та самовираження особистості спостерігаємо більш уніфікований підхід у цьому питанні, коли кожна людина мала б вписуватися в суспільні норми та стандарти, відчувати себе частиною цілого (популярністю користувалися імена: *Вілен*, *Віленіна*, *Віліна* – скорочено від В. І. Ленін, Октябрина – на честь революційних подій 1917 року, *Юрій*, *Валентина* – на честь перших чоловіка і жінки космонавтів Юрія Гагаріна та Валентини Терешкової).

Всі власні імена є унікальними, особливими, вони не позбавлені конотативної складової, оскільки володіють певною кількістю ознак інформативного характеру. За слушним зауваженням Ю. О. Карпенка, власним іменам властива семантика, хоч і дуже специфічна та своєрідна, збіднена та вузька, не здатна до змін, оскільки вони не прив'язані до якогось поняття [1; 52] Але ця, на перший погляд, нездатність повною мірою зреалізувати своє поняття, є не стільки недоліком, скільки перевагою, адже за певних умов вони здатні значно розширювати об'єми свого застосування, розвиваючи у власній семантиці сигніфікативну складову: за кожним конкретним іменем стоїть його носій, який своїми якостями відрізняється від інших.

Ще однією невід'ємною складовою антропонімікону сіл є прізвищеві назви – набуті, неофіційні імена людей, які містять інформацію про індивідуальні ознаки людини, підмічені мешканцями громади і виступають вторинними номінаціями стосовно представників одного або різних родів. Прізвищеву назву людина набуває в конкретному соціумі з різних причин: зовнішній вигляд (*Циклон*, *Гарбуз*, *Жабак*, *Муха*, *Йосип Драний*, *Їжак*), національність (*Кацан*, *Гречка*) характерні поведінкові риси (*Крися*, *Клоп*, *Професор*, *Баламут*, *Тюха*, *Мудрий*, *Джесеря*). Активне

використання таких неофіційних імен пояснюється тим, що вони містять більш точну особистісну, оцінну характеристику, виокремлюють конкретну людину в колективі, до того ж економлять час. Так, наприклад, не треба роз'яснювати, кого саме з однофамільців розповсюдженого в с. Стародубівка прізвища Чобіток мають на увазі односельці, коли використовують додаткове ім'я-прізвисько замість офіційного (*Бека* – мовчазний, неговіркий «ні бе, ні ме»; *Лис* – схожий на лиса, *Зубило* – здоровань, силач, *Джон* – модник, *Грузин* – чорнявий). Конкретний позначуваний в такий спосіб референт добре знайомий оточенню, адже семантика номінації вміщує не лише денотативну складову, а й конотативну, яка пов'язана із суб'єктивним сприйняттям номінованого, оскільки прізвищева назва порівняно із загальною містить «більший обсяг інтенціоналу (інформаційної насиченості)» [3, с. 171]

Прізвищеві назви, якими номінують жителів сіл можуть різнитися за рядом ознак: за мотивуючою ознакою, принципом номінації, за конотацією, за деривацією тощо. У кожному окремому випадку – це мікроантонім, індивідуальна номінація однієї особи, або представників однієї фамілії й більше нікого, що функціонують в обмеженому вузькому середовищі. Мікроантоніми мають своєрідну семну структуру, до складу якої входять, окрім основної предметної, ще й асоціативна, потенційна й конотативна (емоційна, експресивна, оцінна) семи. При цьому ніякої системності у вторинній номінації людей немає, адже прізвищеву назву мешканець конкретного села отримує від оточення за різних причин. Не всі мають прізвищеві назви, бо, як правило, носій неофіційного імені чимось вирізняється з-поміж загалу, що зумовлено різними факторами: професією (*Директор* – посада, *Газетка* – поштар, *Завгар* – завідувач гаражем, *Парторг* – посада за часів існування колгоспу, *Педа* – педагог), зовнішністю (*Беркут* – зовнішня схожість із птахом, *Циклоп* – ім'я персонажа гомерівської «Одіссеї» за характерними ознаками, *Зубило* – здоровань, *Бецело* – великий, сильний чоловік, *Грузин* – чорнявий, *Білий* – білявий, *Бяцик* – схожий на ягнятко, *Промокан*, *Абдула*, *Мустафа* – схожість із персонажами фільму з кінофільму, *Жабак* – зовнішня подібність), соціальним статусом (*Йосип Драний* – бідність латана одяга, *Бараклиха* – неохайність, бідність), характерними поведінковими рисами або рисами характеру (*Муха* – вертлявість, спритність у справах, *Мудрий* – розважливий, потаємний, *Хезя* – хвастовитий, *Клоп* – постійно

заклопотаний господарськими справами, *Бройлер* – поважний, гоноровий, *Шеф* – діловитий, гоноровий, *Жадимка* – жадний, скупий, *Баламут* – ненадійний, нечесний, *Шабай* – задиркуватий, *Бека* – недорікуватий, неговіркий), якоюсь особливістю, захопленням людини (*Рачок* – заядлий хвастовитий рибалка, *Джон* – модник). Сутність самої номінації розкривається через асоціативні зв'язки та мотивацію, за відсутності яких буде втрачено першопричину виникнення назви, а згодом і самого прізвиська. Коли людини вже немає в живих, прізвисько ще живе певний час серед тих, хто пам'ятає людину і знає першопричину виникнення такої назви. Процес надання прізвиस्क позбавлений системності, оскільки такого роду індивідуальні назви використовуються вузьким соціумом конкретного села і поза його межами не становлять ніякого інтересу, бо не несуть жодної інформації про носіїв прізвиस्क. Подібні назви проходять певний шлях становлення: спочатку відбувається злам у загальному використанні слова, його закріплення за однією людиною, а згодом – утворення мікроімені, що за своєю природою характеризується близькістю до загальних назв, незначною стійкістю порівняно з топонімами, відсутністю письмової фіксації, специфічним походженням, не випадковою мотивованістю, локальністю й несистематичністю.

Також прізвищеві назви можуть бути найменуваннями або псевдонімами, які використовуються у вигляді стислих форм прізвищ на підставі різних характеристик або особливостей їх носіїв переважно осіб чоловічої статі: *Дьома* – на основі прізвища *Демченко*, *Жомік* на основі прізвища *Жижома*, *Гава* – від прізвища *Галеся*, *Сич* – від прізвища *Сичов*, *Лаза* – *Лазарюк*). Розповсюдженим явищем в селах є й використання форм по батькові для номінації старших чоловіків: *Андрійович*, *Прокопович* і для номінації жінок від прізвищевих похідних із суфіксами *-их(а)*, *-їх(а)*: *Сущица* – дружина *Сушка*, *Зайчиха* – дружина *Зайця*, *Шкедиха* – дружина *Шкеди*, *Вовчиха* – дружина *Вовка*, *Єфременчиха* – дружина *Єфременка*, *Пащенчиха* – дружина *Пашенка* тощо. Поява подібних імен пов'язана з імпульсами, що стимулюють еволюцію мовної системи, вони зароджуються в межах етносоціального колективу, який використовує можливості мови для соціальних потреб, запитів, і, як наслідок, – конкретне ім'я набуває додаткових семантичних прирощень, репрезентуючи частину лексичної системи [4, с. 131], наприклад, *Сущица* – не просто дружина *Сушка* й жінка похилого віку, а конкрет-

ний образ людини, закріплена за ним відповідна інформація у свідомості мешканців села).

Структурно-семантичний аналіз прізвищевих назв дозволяє засвідчувати, що переважна кількість подібних номінацій демонструє їх прямий зв'язок із апелятивною лексикою, оскільки надаються вони певному класу людей, містять описову складову, вказують на конкретні ознаки. Прізвищеві назви не лише репрезентують об'єкт, але, подібно до апелятивів, володіють можливостями надавати оцінку, підкреслювати характерні ознаки об'єкта номінації, виступаючи, по-суті, вторинними номінаціями, адже конкретизують найменування людини, яка вже має офіційне ім'я. Якщо характеристика, закладена в прізвищевій назві, є влучною, точною, то відсоток функції індивідуалізації, ідентифікації буде високим, що й зумовлює виникнення відповідної вторинної номінації з метою виокремлення конкретної особистості з-поміж односельців.

Утворені на базі апелятивних назв, прізвищеві назви займають проміжну позицію, вони характеризуються рухливістю й непередбачуваністю, наближеністю до апелятивів із оціночним значенням. Є також випадки, коли прізвиська надаються в різні періоди життя людини за якоюсь

ознакою і відомі лише обмеженому колу людей, наприклад молоді. Але все ж таки, на відміну від апелятивів, прізвищеві назви є асоціативними, бо віддзеркалюють яскраві риси характеру, вдачі, ознак їх носія, виступають вторинними номінаціями, виконують функцію соціальної легалізації особистості, володіють структурно-семантичною природою інформаційного характеру.

Висновки. Результати проведеного дослідження показали, що власні імена виявляють розгалужену лексико-семантичну структуру твірних основ, що засвідчує процес їх природного формування. Оскільки базою для утворення антропонімів слугували власні імена людей або апелятиви, вони характеризуються певними семантичними прирошеннями. У прізвищевих назвах комплекси сем реалізується через функціонування в мовленнєвій ситуації у локальному середовищі через асоціації, доповнюються конотативною та імпліцитною семами, до того ж зберігають постійний зв'язок із поняттям реалії, яка лягла в основу власної назви. Подальше студіювання питань семантики, походження та структури регіонального антропонімікону допоможе виявити основні тенденції формування української ономастики взагалі.

Список літератури:

1. Жижома О.О. Семантична та словотвірна природа прізвищ (на матеріалі антропонімії українських сіл Приазов'я) / Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». 2020. Вип. 31 (70). № 4. Том 1. С. 54–60.
2. Карпенко О.Ю. Проблематика когнітивної ономастики. Монографія. – Одеса: Астропринт, 2006. 377 с.
3. Левочкіна С. Семантика власних назв. Вісник Черкаського університету. Серія: Філологічні науки. 2009. № 169. С. 167–175.
4. Котович В. Ойконіми: роздуми про семантику. Рідне слово в етнокультурному вимірі. 2017. С. 129–142.

Zhyzhoma O. O., Zhyzhoma O. V. ANTHROPONYMYCON OF ZAKHARIVKA AND STARODUBIVKA VILLAGES IN MANGUSH DISTRICT OF DONETSK REGION (LINGUISTIC ASPECT)

This article is a logical continuation of the previous study on the main ways of surnames' origin of the Sea of Azov region, taking into account the peculiarities of the local region's settlement. The proposed analysis is driven by the need for a comprehensive study of the anthroponymic heritage, which is an integral part of the national language lexical system, as it contains the material, cultural, and historical experience of the community in which it emerges and is used. The research raises issues related to the structural and semantic nature of Ukrainian surnames, proper names, and surnames of these settlements, paying attention not only to the linguistic but also to the historical, cultural, and social components. This move beyond linguistics is due to extra-linguistic factors and made it possible to conduct a more complete analysis, to pay attention to the specifics of nominations and traditions of naming people.

The present study pays special attention to the lexical base of surnames, conducts their lexical and semantic analysis, and focuses on the role of different classes of onomatopoeic and appellative vocabulary in the formation of surnames, in particular, two groups are distinguished – surnames that originated on the basis of Church Christian and Old Slavic autochthonous names and surnames of a vicarious nature that indicate the profession, social affiliation, origin, physical features of the first bearer of the surname.

Brief information on the choice of names in certain historical periods of village life is given. The peculiarities of use, the nature of surnames as additional unofficial names – secondary nominations – are

analyzed, indicating their differential features: locality, a kind of corporate identity, specific semantics formed by the nomination itself, motivation, derivation, connotative and associative connections. The article also focuses on the onomatopoeic function of family names, their expressive, emotional, and evaluative nature, raises the issue of realization of the family names' complex in the case of their functioning in the speech, and draws attention to how connotative and implicit semes are augmented through associations. The realization of such a semantic structure within a micro-anthroponym is also discussed.

Key words: *anthroponymy, surnames, family names, semantics, appeal, motivation.*